

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТУ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ

Студент магістратури ННІ ЗН НАВС **Івашенко В.В.**

Науковий керівник: професор кафедри цивільного права і процесу, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник **Лов'як О.О.**

В теорії цивільного права стосовно визначення поняття моральної шкоди, яка заподіяна фізичній особі, існують три підходи. Для першого властиве встановлення факту моральних, психічних або фізичних страждань. Для другого недостатньо встановлення цих страждань, а необхідним, окрім них, є наявність втрат немайнового характеру або негативних наслідків морального чи іншого немайнового характеру, які виникли внаслідок тих же моральних, психічних або фізичних страждань. Третій підхід полягає в приниженні честі, гідності та ділової репутації або в моральних переживаннях у зв'язку з ушкодженням здоров'я, а також внаслідок порушення інших прав. Оскільки моральна шкода в загальному розумінні визначається як фізичні, душевні або моральні страждання, то очевидно, що слово «страждання» використовується як ключове у її визначенні. Саме по собі те чи інше слово не несе якогонебудь юридичного змісту. Воно лише використовується для визначення певного явища. Термін «страждання» означає, що дії особи, що заподіяла шкоду обов'язково повинні відобразитися в свідомості потерпілого та викликати певну психічну реакцію. При цьому шкідливі зміни в охоронюваних благах відображаються у формі відчуття (фізичні страждання) і уявлень (моральні страждання). Найбільш близьким до поняття «моральні страждання» слід вважати поняття «переживання». Змістом переживання може бути страх, сором, приниження та інший несприятливий в психологічному аспекті стан.

Чинний Цивільний кодекс України не дає визначення моральної шкоди, але вказує, що вона полягає: у фізичному болу та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи

близьких родичів; у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна; у приниженні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи.

Визначення поняття моральної шкоди було сформульовано у постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» від 31.03.95: «Під моральною шкодою слід розуміти втрати немайнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань, або інших негативних явищ, заподіяних фізичній чи юридичній особі незаконними діями або бездіяльністю інших осіб». Також у вказаній вище постанові зазначається, що відповідно до чинного законодавства моральна шкода може полягати, зокрема: у приниженні честі, гідності, престижу або ділової репутації, моральних переживаннях у зв'язку з ушкодженням здоров'я; у порушенні права власності (в тому числі інтелектуальної), прав, наданих споживачам, інших цивільних прав, у зв'язку з незаконним перебуванням під слідством і судом; у порушенні нормальних життєвих зв'язків через неможливість продовження активного громадського життя, порушенні стосунків з оточуючими людьми, при настанні інших негативних наслідків.

Слід зауважити, що не існує єдиного підходу до визначення поняття моральної шкоди. В науці триває дискусія щодо його визначення. Але незважаючи на різні думки і підходи, можна зробити висновок, що всі підходи мають право на існування. Деякі визначення мають обмежений характер, деякі – більш повний. Але необхідно брати до уваги історичні обставини, стан суспільної свідомості, коло досліджуваних відносин та інші фактори. Моральна шкода – це інститут цивільного права, який, на нашу думку, має міжгалузевий характер і властивий іншим галузям права: трудовому, кримінально-процесуальному, адміністративному, господарському. А тому достатньо важко дати універсальне визначення поняття моральної шкоди, без урахування її міжгалузевого характеру.

В юридичній літературі, моральна шкода зазвичай розглядається як складне соціальне явище, яке поєднує у собі два елементи: соціально-моральний та індивідуально-психічний.

У такий спосіб вдалося виділити три підходи до розуміння поняття моральної шкоди: соціальний, індивідуально-психологічний та індивідуально-соціальний.

Представники соціального напрямку (Шимінова М., Малєїна М., Донцов С., Глянецв В.) визначають моральну шкоду, як наслідок порушення певних суб'єктивних прав людини, зокрема честі, гідності та ділової репутації. Представники індивідуально-психічного напрямку (Малєїн М., Беякова А., Ердєлевський А.) визначають моральну шкоду, виходячи з категорії моральних чи фізичних страждань. Представники індивідуально-соціального напрямку (Дубрівний А., Шимон С., Паліюк В.) поєднують два вищезгаданих підходи. Представники індивідуально-соціального напрямку визначають моральну шкоду як таку, що полягає у моральних, психічних чи фізичних стражданнях, змінах нормального психічного стану, які є наслідком порушення певних суб'єктивних прав людини. До позитивів даного напрямку можна віднести те, що його представники роблять спробу поєднання індивідуально-психічного та соціального аспектів моральної шкоди.

На нашу думку, моральна шкода повинна розглядатись як така, що складається з двох виділених нами вище елементів. Тому наше розуміння поняття моральної шкоди можна віднести до третього виду, проте ми пропонуємо розширити зміст її складових. Зокрема щодо соціального компонента, ми пропонуємо розглядати моральну шкоду як таку, що може бути заподіяна порушенням будь-яких прав людини.

ЗАГАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ

Курсант 408 навчальної групи **Іщенко В.В.**

Науковий керівник: доцент кафедри економічної безпеки, кандидат юридичних наук **Томма Р.П.**

Невід'ємна частина корупції – одержання неправомірної вигоди службовими особами. В своїй сукупності